

KARAKTERISTIEKE OBJECTEN BUITENGEBIED MARUM

Karakteristieke objecten buitengebied voormalig gemeente

Marum 18 oktober 2023 (aanpassing 10 juni 2025)

Inhoud

1. Inleiding
2. Selectie karakteristieke objecten buitengebied voormalig gemeente Marum
3. Waarderingscriteria
4. Overzicht rijksmonumenten buitengebied Marum
5. Karakteristieke VAB-objecten bestemmingsplan buitengebied Marum
6. Verklarende woordenlijst
7. Bronnenlijst

1. Inleiding

Dit boekwerkje bevat de lijst met karakteristieke objecten in het buitengebied van de voormalige gemeente Marum. De selectie is uitgevoerd door Libau in opdracht van de gemeente Westerkwartier. In deze inleiding komen de aanleiding, het doel en de werkwijze van het onderzoek aan bod.

Aanleiding

De gemeente Westerkwartier heeft zich uitgesproken over de wenselijkheid van het aanwijzen van karakteristieke objecten in het buitengebied van de voormalige gemeente Marum. Op deze wijze kan worden voorkomen dat panden worden gesloopt zonder dat een nadere afweging kan worden gemaakt ten aanzien van de cultuurhistorische waarde. Met een inventarisatie en selectie van karakteristieke objecten biedt de gemeente duidelijkheid vooraf, zowel richting eigenaren als andere partijen en wordt voorkomen dat de gemeente slechts ad hoc en per individuele casus kan reageren op de ontwikkelingen. Daarnaast wordt vanuit de samenleving een groeiende belangstellingesignaleerd voor – en een roep om – bescherming van cultureel erfgoed als drager van lokale identiteit.

In het buitengebied van de voormalige gemeente Marum is tot nu toe alleen voor wat betreft de Vrijkomende Agrarische Bedrijfsperven (VAB) een beknopte selectie van karakteristieke objecten opgesteld. De overige karakteristieke bebouwing in het gebied wordt met deze inventarisatie beoordeeld.

Doel

De gemeente wijst in het bestemmingsplan karakteristieke panden aan. Door middel van het planologisch verankeren van deze objecten in het bestemmingsplan kunnen eventuele sloopaanvragen op grond van de aanwezige cultuurhistorische waarden worden beoordeeld.

Werkwijze

De selectie is als volgt tot stand gekomen. Vertrekpunt van de inventarisatie is de lijst van objecten van het Monumenten Inventarisatie Project. Deze lijst is meer dan twintig jaar geleden opgesteld ten behoeve van de selectie van rijksmonumenten, en bleek toe te zijn aan herziening. Op basis van veldwerk en literatuuronderzoek is de bijgevoegde lijst tot stand gekomen.

Door de gemeente is nadrukkelijk ingezet op het betrekken van de bevolking bij het proces van inventarisatie, waardering en selectie. Daartoe is een werkgroep samengesteld waarin lokale deskundigen afkomstig uit (cultuur-)historische verenigingen en andere betrokken burgers zitting hebben gehad. Met de inbreng van de werkgroep is een selectie gemaakt van karakteristieke objecten in het plangebied.

De gemeente heeft de eigenaren op de hoogte gebracht om hun pand aan te wijzen als karakteristiek. Naar aanleiding van de binnengekomen reacties zijn de beschrijvingen en waarderingen op onderdelen aangepast.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat het belangrijkste onderdeel van dit document, de lijst met karakteristieke objecten in het buitengebied van de voormalige gemeente Marum. De objecten op deze lijst zijn gerangschikt per hoofdkern en vervolgens op straatnaam en huisnummer. Ieder object is voorzien van een korte beschrijving en een score ten aanzien van de vijf algemeen gehanteerde criteria voor de waardering van gebouwd erfgoed. Hoofdstuk 3 bevat een nadere omschrijving van deze waarderingscriteria.

De rijksmonumenten in het gebied zijn al beschermd en maken daarom geen deel uit van het onderzoek. Een overzicht van de rijksmonumenten in het gebied is bijgevoegd in hoofdstuk 4. De selectie met reeds vastgestelde karakteristieke VAB-objecten staat in hoofdstuk 5. Ook deze objecten zijn voorzien van een korte beschrijving en een score ten aanzien van de vijf algemeen gehanteerde criteria voor de waardering van gebouwd erfgoed. Een verklarende woordenlijst met veelgebruikte termen is te vinden in hoofdstuk 6. Tenslotte is een beknopt overzicht van de gebruikte bronnen is weergegeven in hoofdstuk 7.

18 oktober 2023

2. Selectie karakteristieke objecten buitengebied voormalig gemeente Marum

	Boerakkerweg	16	Boerakker
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Voormalige arbeiderswoning gebouwd rond 1930. Woonhuis van het krimpentype voorzien van een kleine uitbouw ter plaatse van de keuken. Uitgevoerd in sobere architectuur. Voorbeeld van relatief gaaf bewaarde arbeiderswoning. Beeldbepalend gelegen aan de Boerakkerweg, thans N388 welke de verbinding vormt tussen Boerakker en Niebert.			

	Jonkersvaart	33	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij met stookhut. Gebouwd rond 1910. Boerderij in sobere ambachtelijk-traditionele trant. Voor het Westerkwartier streekeigen boerderijtype. Voorhuis voorzien van nokschoorsteen. Zeer beeldbepalend gelegen aan de zuidzijde van de Jonkersvaart. Vrijstaande schuur is in een latere fase gewijzigd en valt buiten de aanduiding.			

	Jonkersvaart	69	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij en stookhut gebouwd in 1914. Boerderij van het stelp type en voorzien van sprongsgewijze versmalling richting de voorgevel. Met enige kenmerken van Overgangsarchitectuur, o.a. bij de vensters van het voorhuis. Met stookhut. Beeldbepalend gelegen aan de zuidzijde van de Jonkersvaart. Overige bebouwing is van later datum en valt buiten de aanduiding.			

	Jonkersvaart	bij 112	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Draaibrug over de Jonkersvaart, bij Evertswijk. Smal brugdek voor voetgangers met wit geschilderd ijzeren hekwerk. Een van de weinige oorspronkelijke draaibruggen over de Jonkersvaart. Het meerendeel van de bruggen is inmiddels vervangen. Beeldbepalend gelegen over de Jonkersvaart, nabij de Evertswijk.			

	Commissieweg	23	De Wilp
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type, gebouwd in circa 1935. Boerderij met woonhuis en schuur onder één nok. Uitgevoerd met kenmerken van expressionisme, o.a. decoratief gebruik van gekleurd metselwerk. Beeldbepalend gelegen nabij de bocht in de Wilpstervaart. De aanduiding betreft de boerderij (woonhuis met schuur), de aangebouwde schuur van later datum en vrijstaande bebouwing op het erf vallen buiten de aanduiding.			

	Jonkersvaart	42A	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	3	Zeldzaamheid:	3
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Begraafplaats met baarhuisje. Begraafplaats met orthogonaal padenpatroon, aangelegd rond 1900. Baarhuisje met klokkentoren uit 1924 ontworpen door gemeentearchitect Kloosterman. De begraafplaats met baarhuisje is gelegen achter het lint aan de Jonkersvaart. Zeldzaam voorbeeld van baarhuisje in Engelse landschapstijl in het Westerkwartier.			

	Jonkersvaart	77	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Gemaal en sluis. Gebouwd in circa 1930. Eenlaags klein gebouw op rechthoekige plattegrond en onder plat dak. Opgetrokken in baksteen met betonnen plint en daklijst. Sluis waarvan de wanden deels zijn uitgevoerd als wulfmuren met gemetselde kubbestijlen. Ensemble van sluis en gemaal. Zeer beeldbepalend gelegen aan en in de Jonkersvaart.			

	Hooiweg	11	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het steltype. Een van oudere boerderijplaatsen in het gebied. Relatief forse boerderij uitgevoerd in sobere ambachtelijk-traditionele trant. Voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen nabij bocht in de Hooiweg. Vrijstaande bijgebouwen vallen buiten de aanduiding.			

	Hooiweg	18	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut gebouwd rond 1915. Boerderij van het steltype. Voorzien van dakopbouw boven de centraal gelegen entree. Uitgevoerd met invloeden van vernieuwingsstijl, o.a. decooratief metselwerk, goot en hanekammen. Voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen aan de noordzijde van de Hooiweg. De aanduiding betreft de boerderij en de stookhut, overige bebouwing is van recentere datum en valt buiten de aanduiding.			

	Hooiweg	38	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut, gebouwd rond 1925. Boerderij van het krimpentype genaamd Weemerhoek. Woonhuis en schuur onder een nok. In latere fase voorzien van riet op het voorhuis. Beeldbepalend gelegen aan de noordzijde van de Hooiweg			

	Leidijk	22	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut gebouwd in circa 1930. Woonhuis en schuur onder één nok. Uitgeboerd met kenmerken van expressionisme, o.a. kenmerkende geleding van de voorgevel met erkers en decoratief gebruik van metselwerk. Voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen op ruim erf met stookhut aan de Leidijk			

	Haarsterweg	31	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	3	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Stelpboerderij gebouwd in 1908. Boerderij met aangebouwde bijschuur. Voorzien van rijk gedecoreerd voorhuis, met o.a. gekleurde baksteen. Kenmerkend boerderijtype in het Westerkwartier. Relatief gaaf bewaard gebleven. Nokschoorsteen verdwenen. Beeldbepalend gelegen op ruim erf aan de Haarsterweg. Aan de Haarsterweg zijn meer boerderijen gelegen van een vergelijkbaar type.			

	Haarsterweg	48	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Stelpboerderij gebouwd in circa 1910. Voorhuis is voorzien van decoratieve elementen in het metselwerk. Voorbeeld van een reeks boerderijen van een zelfde type, namelijk een stelpboerderij. Voorhuis met nokschoorsteen. Ensemble met naastgelegen boerderijen nr. 52 en 54, welke van een vergelijkbaar type zijn. Vrijstaande bijgebouwen vallen buiten de aanduiding.			

	Haarsterweg	52	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Stelpboerderij gebouwd in 1910. Grotendeels opgetrokken in rode kalkzandsteen en elementen in witte kalkzandsteen. Voorbeeld gebruik nieuwe bouwmaterialen in de eerste kwart van de 20ste eeuw. Voorhuis met nokschoorsteen. Ensemble met naastgelegen boerderijen nr.48 en 54, welke van een vergelijkbaar type zijn. Aangebouwde schuur is van later datum en valt buiten de aanduiding.			

	Haarsterweg	55	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Villaboerderij gebouwd rond 1915. Boerderij met villavormig voorhuis. Voorhuis op samengestelde plattegrond en voorzien van driezijdige erker. Uitgevoerd met invloeden van overgangsarchitectuur. Beeldbepalend gelegen aan de westzijde van de Haarsterweg. De aanduiding betreft uitsluitend het voorhuis met de schuur, overige bebouwing valt buiten de aanduiding.			

	Het Korige	4, en bij 4	Marum
Cultuurhistorische waarde:	3	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	3
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Restanten van geschutsofstelling, bunkers en uitkijkposten van voormalig radarpost Löwe/Trimunt. Gebouwd door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog. Gelegen aan de zuidzijde van de snelweg A7. Ensemble met het deel ten noorden van de A7 welke thans in gebruik is als motorcrossterrein.			

	Hoornweg	118	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Boerderij van het Oldambtster type gebouwd rond 1910. Voorzien van sprongsgewijze versmalling richting de voorgevel. In ambachtelijk-traditionele trant met invloeden van overgangsans architectuur, o.a. gestucte aanzet- en sluitstenen boven de vensters. Zeer beeldbepalend gelegen op kruising van de Hoornweg en de Wilpsterweg. Vrijstaande bijgebouwen zijn van later datum en vallen buiten de aanduiding.			

	Kruisweg	112	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Woonhuis met werkplaats. Woning gebouwd rond 1930 en uitgevoerd met kenmerken van Expressionisme, o.a. asymmetrische voorgevel. Werkplaats gebouwd rond 1955 en uitgevoerd in zorgvuldige Wederopbouwarchitectuur. Met nokschoorstenen. Beeldbepalend gelegen aan de Kruisweg, ten oosten van Marum.			

	Wilpsterweg	11	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut, gebouwd rond 1920. Boerderij van het stelp-type. Deels voorzien van rieten kap en voorzien van dakopbouw aan de voorzijde. Met enige kenmerken van vernieuwingsstijl. Voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen aan de Wilpsterweg. Vrijstaande schuur is van later datum en valt buiten de aanduiding.			

	Boerakkerweg	4	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Voormalige arbeiderswoning gebouwd rond 1930. Woonhuis van het krimpentype. Voorhuis met klein wolfseind. Voorbeeld van relatief gaaf bewaarde kleine arbeiderswoning uit het Interbellum. Beeldbepalend gelegen aan de Boerakkerweg. Ensemble met naastgelegen woonhuis (nr. 2) uit dezelfde periode.			

	Kloosterweg	4	Marum
Cultuurhistorische waarde:	3	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	3
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Restanten van bunkers van voormalig radarpost Löwe/Trimunt. Gebouwd door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog. Gelegen aan de noordzijde van de snelweg A7. Thans deels in gebruik als motorcrossterrein. Ensemble met het deel ten noorden van de A7.			

	Wilpsterweg	2	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij en bijschuur, gebouwd in 1932. Boerderij met woonhuis en schuur onder één nok. Uitgevoerd met kenmerken van expressionisme, o.a. brede goten en decoratief gebruik van gekleurde baksteen. Met nokschoorsteen. Met kleinere vrijstaande bijschuur. Zeel beeldbepalend gelegen evenwijdig aan de Wilpsterweg. Ensemble van boerderij met vrijstaande schuur. Aanbouwen van later datum vallen buiten de aanduiding. Gelegen op erf met gemetseld hekwerk.			

	Boerakkerweg	2	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Voormalige arbeiderswoning gebouwd rond 1930. Woonhuis van het krimpentype. Voorbeeld van relatief gaaf bewaarde sobere arbeiderswoning uit het Interbellum. Met enige kenmerken van expressionisme. Voorzien van nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen aan de Boerakkerweg. Ensemble met naastgelegen woonhuis (nr. 4) uit dezelfde periode.			

	Carolieweg	14	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouw rond 1930. Wit gekeimde boerderij met rieten kap. Woonhuis en schuur onder een nok, voorhuis met klein wolfseind. Uitgevoerd met kenmerken van expressionisme. Beeldbepalend gelegen aan de Carolieweg. Aanbouw is van later datum en valt buiten de aanduiding.			

	Molenweg	3	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	3	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Villa met aangebouwd koetshuis, gebouwd rond 1910. Woonhuis op samengestelde plattegrond, met meerzijdige oriëntatie. Uitgevoerd in eclectische architectuur. Met topgevel aan de noordzijde en dakopbouw aan de westzijde. Zeer beeldbepalend gelegen aan de Molenweg.			

	Molenweg	19	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd in circa 1955. Uitgevoerd in wederopbouwarchitectuur. Zeldzaam voorbeeld relatief gaaf bewaarde boerderij gebouwd in de wederopbouwperiode. Voorhuis voorzien van topgevel met nokschoorsteen. Zeer beeldbepalend gelegen aan de Molenweg. Boerderij volgt de perceelsrichting. De aanduiding betreft het hoofdgebouw. De aangebouwde lagere schuren en de vrijstaande bebouwing valt buiten de aanduiding.			

	Molenweg	28	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Dwarshuisboerderij gebouwd rond 1870. Voorhuis uitgevoerd als symmetrisch opgezet dwarshuis en o.a. voorzien van een dakopbouw, nokschoorstenen, omlijste entree en luiken. Schuur met rieten kap. Relatief gaaf bewaard gebleven. Beeldbepalend gelegen aan de Molenweg op perceel met hoog opgaand geboomte. De boerderij is georiënteerd op de weg.			

	Molenweg	86	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut, gebouwd rond 1905. Boerderij van het steltype waarbij het voorhuis is voorzien van een dakopbouw met sierspant in chaletstijl en nokschoorsteen. Met aangebouwde serre en vrijstaande stookhut. Met kenmerken van vernieuwingsstijl. Beeldbepalend gelegen op erf met hoog opgaand geboomte aan de noordzijde van de Molenweg in de kern van Niebert. Met betonnen bruggetje over de omgrachting aan de voorzijde van het erf.			

	Molenweg	15	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Woonhuis met schuur, gebouwd rond 1915. Woonhuis en schuur onder één nok, met aan beide zijden een krimp. Voorhuis met dakopbouw en nokschoorsteen. Uitgevoerd met kenmerken van overgangsarchitectuur. Beeldbepalend gelegen aan de Molenweg tussen Nuis en Niebert.			

	Molenweg	24	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd in circa 1933. Boerderij van het steltype. Sobere asymmetrisch ingedeelde voorgevel. Voorzien van een dakopbouw welke in één vlak ligt met de voorgevel. Met nokschoorsteen. Voorhuis uitgevoerd met kenmerken van expressionisme. Beeldbepalend gelegen aan de Molenweg. De boerderij volgt de perceelsrichting.			

	Molenweg	30	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut gebouwd rond 1915. Boerderij van het stel type waarbij het voorhuis is voorzien van een lijstgevel, dakopbouw en nokschoorsteen. Uitgevoerd met kenmerken van vernieuwingsstijl, o.a. decoratieve goten en metselwerk boven de vensters. Beeldbepalend gelegen op ruim perceel aan de Molenweg. De aanduiding betreft uitsluitend de boerderij met stookhut, overige bebouwing is van recenter datum en valt buiten de aanduiding.			

	Molenweg	88	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Woonhuis gebouwd rond 1910. Villavormig woonhuis op samengestelde plattegrond. Voorzien van o.a. een erker met balkonhek, portiek en schoorsteen. Uitgevoerd met kenmerken van vernieuwingsstijl. Beeldbepalend gelegen aan de noordzijde van de Molenweg, naast de kerk en in de kern van Niebert.			

	Molenweg	94	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouwd in 1915. Boerderij van het steltype voorzien van dakopbouw boven de entree. Met nokschoorsteen. De schuur is aan de westzijde uitgebreid. Beeldbepalend gelegen aan de Molenweg op erf met enkele vrijstaande bomen. Vrijstaande bebouwing valt buiten de aanduiding.			

	Molenweg	118	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Voormalige winkel-woning gebouwd rond 1935. Woonhuis onder zadeldak uitgevoerd met enige kenmerken van expressionisme. Met twee etalages aan de voorzijde waaraan de vml. functie van winkel nog afleesbaar is. Beeldbepalend gelegen in het lint aan de Molenweg, tussen Niebert en Leek.			

	Westerweg	44	Noordwijk
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouwd in circa 1925. Boerderij van het steltype uitgevoerd met enige kenmerken van sobere Interbellumarchitectuur. Voorhuis voorzien van lijst en nokschoorsteen. Dakopbouwen in latere fase gewijzigd. Beeldbepalende vrijstaande ligging op ruim perceel aan de Westeweg. Vrijstaande bijgebouwen zijn van later datum en vallen buiten de aanduiding. Ensemble met Westeweg 46.			

	Nieuweweg	19	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het steltype, gebouwd rond 1935. Woonhuis en schuur onder één nok, met aan beide zijden een krimp. Uitgevoerd in zorgvuldige Interbellumarchitectuur. Beeldbepalend gelegen aan de Nieuweweg tussen Marum en Nui. Vrijstaande bijgebouwen vallen buiten de aanduiding			

	Molenweg	114	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouwd in circa 1915. Relatief breed voorhuis met de nokrichting dwars voor de schuur geplaatst. Voorhuis onder schilddak. Voorhuis voorzien van decoratief metselwerk. Beeldbepalend gelegen in het lint aan de Molenweg, tussen Niebert en Leek.			

	Westerweg	39	Noordwijk
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd rond 1910. Wit gekleurde boerderij met riet op het schuurgedeelte. Voorbeeld van een kleine kop-romp boerderij in streekeigen Westerkwartiers type. Voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen in het agrarische lint aan de Westeweg, ten westen van Noordwijk.			

	Westerweg	46	Noordwijk
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouwd in 1927. Boerderij van het stelp type. Voorgevel voorzien van lijst en decoratieve elementen in gekleurd metselwerk. Beeldbepalend gelegen aan de Westeweg. Schuren aan de achterzijde zijn van later datum en vallen buiten de aanduiding. Ensemble met Westeweg 44.			

	Nieuweweg	59	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Woonhuis gebouwd in circa 1935. Woning op rechthoekige plattegrond onder zadeldak. Opgetrokken in voor het Westerkwartier kenmerkende gele baksteen. Uitgevoerd met kenmerken van expressionisme. Beeldbepalend vrijstaande ligging op ruim perceel aan de Nieuweweg			

	Nieuweweg	62	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	3	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij gebouwd rond 1900. Boerderij van het stelp type voorzien van rijke eclectische decoratie. Voorhuis met o.a. dakopbouw, nokschoorsteen. Aangebouwde bijshuur is in latere fase gewijzigd. Beeldbepalend gelegen op ruim erf aan de noordzijde van de Nieuweweg. Vrijstaande bebouwing is van recenter datum en valt buiten de aanduiding.			

3. Waarderingscriteria

Het object of complex wordt aangemerkt als karakteristiek voor de gemeente Westerkwartier op grond van de volgende criteria:

Cultuurhistorische waarde, met als leidraad:

- het belang van het object / complex als bijzondere uitdrukking van een lokale culturele, sociaal-economische, maatschappelijke en/of wetenschappelijke ontwikkeling;
- het belang van het object / complex als uitdrukking van een emotionele band of beleving van de bewoners met het gebied.

Architectuurhistorische waarde, zich uitend in één of meer van de volgende punten:

- het belang van het object / complex voor de geschiedenis van de architectuur van het exterieur;
- het belang van het object / complex voor het oeuvre van een architect, stedenbouwkundige of ontwerper;
- het belang van het object / complex vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp;
- het belang van het object / complex vanwege bijzonder materiaalgebruik, detaillering en constructie van het ontwerp (of onderdelen daarvan);
- het belang van het object / complex vanwege het innovatieve karakter als uitdrukking van een technische of typologische ontwikkeling.

Stedenbouwkundig-landschappelijke/ensemble waarde, met als leidraad:

- de betekenis van het object / complex vanwege de situering en de ruimtelijke relaties met de omgeving;
- de betekenis van het object / complex als essentieel onderdeel of representant van een groter geheel, dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en/of stedenbouwkundig-landschappelijk van belang is.

Authenticiteit:

- de betekenis van het object / complex vanwege de authenticiteit van het ontwerp (of onderdelen daarvan);
het belang van het object / complex in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de rurale omgeving of directe omgevingsruimte.

Zeldzaamheid:

- het belang van het object / complex vanwege de architectonische, stedenbouwkundig-landschappelijke, bouwtechnische, typologische en/of functionele zeldzaamheid in het gebied van de gemeente Oldambt.

Score

Per criterium kunnen de objecten tot drie punten scoren:

0 punten	geen waarde
1 punt	aanwezige waarde
2 punten	hoge waarde
3 punten	zeer hoge waarde

4. Overzicht Rijksmonumenten buitengebied Marum

Monumentnummer: 28283
Haarsterweg 32 9363 VD te Marum
Boerderij

Monumentnummer: 28284
Haarsterweg 34 9363 VE te Marum
Boerderij

Monumentnummer: 28287
Verlengde Wilpsterweg 2 9363 VA te Marum
Boerderij

Monumentnummer: 28288
't Pad 4 9365 TA te Niebert
Boerderij

Monumentnummer: 28289
't Pad 15 9365 TA te Niebert
Restant van de Iwemastins

Monumentnummer: 28290
Molenweg 62 9365 PE te Niebert
Molen

Monumentnummer: 28291
Molenweg 64 9365 PE te Niebert
Molenhuis

Monumentnummer: 28294
Nieuweweg 29 9364 PA te Nuis
Kerk
Monumentnummer: 513642
Westerweg 35 9824 TE te Noordwijk
Boerderij

Monumentnummer: 513643
Bij Westerweg 35 9824 TE te Noordwijk
Stookhut

Monumentnummer: 513645
Bij Oudeweg 17 9364 PP te Nuis
Stookhut

Monumentnummer: 513648
Haarsterweg 21 9363 VB te Marum
Rentenierswoning

Monumentnummer: 513649
Oudeweg 13 9364 PP te Nuis
Boerderij

Monumentnummer: 528899 Coendersborch
Oudeweg 15 9364 PP te Nuis
Hoofdgebouw (Coendersborch)

Monumentnummer: 528900 Coendersborch
Oudeweg 15 9364 PP te Jonkersvaart, Nuis
Historische tuin- en parkaanleg

Monumentnummer: 528901
Bij Oudeweg 15 9364 PP te Nuis
Tuinmuur

Monumentnummer: 528902
te Nuis
Toegangshek

Monumentnummer: 530400
te Nuis
Toegangshek

5. Karakteristieke VAB-objecten bestemmingsplan buitengebied Marum

	Boerakkerweg	22	Boerakker
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd in 1932. Klein voorhuis met nokschoorsteen en met relatief hoge schuur. Voorgevel van het woonhuis met asymmetrische gevelindeling met verticaal gericht ramen. Kenmerkend streekeigen boerderijtype. Beeldbepalend gelegen aan de Boerakkerweg, aan de doorgaande weg tussen Boerakker en Niebert.			

	Roordaweg	14	Boerakker
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type, gebouwd in 1873. Voorzien van sprongsgewijze versmalling richting de voorgevel (krimpen). Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant. Voorzien van schuur met rieten kap. Met stookhut. Beeldbepalend gelegen aan de Roordaweg, nabij de doorgaande weg tussen Boerakker en Niebert.			

	Jonkersvaart	2	De Wilp
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type, gebouwd in 1916. Voorzien van lijstgevel en verhoogde middenrisalier. Voorzien van krimpen en voorhuis met nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen aan de noordzijde van de Wilpstervaat. Vrijstaande bijgebouwen zijn van later datum en vallen buiten de aanduiding.			

	Jonkersvaart	12	Jonkersvaart
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type gebouwd in circa 1920. Voorzien van sprongsgewijze versmalling richting de voorgevel en nokschoorsteen. Boerderij gebouwd in interbellumarchitectuur, o.a. sober decoratief gebruik van metselwerk en plint van donkere baksteen. Beeldbepalend gelegen aan de noordzijde van de Jonkersvaart. Ensemble met naastgelegen vrijstaande garage uit de bouwtijd van de boerderij.			

	Hooiweg	10	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd in circa 1870. Gepleisterd voorhuis voorzien van nokschoorsteen en daklijst. Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant. Kenmerkend streekeigen type en een van de oudere boerderij in dit streekje. Beeldbepalend gelegen aan de kruising van de Hooiweg en de Munnikeweg. Met stookhut uit de bouwtijd en twee vrijstaande schuren. De kapschuur is van recenter datum en valt buiten de aanduiding.			

	Hooiweg	20	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	1
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij, gebouwd in 1968. Voorhuis asymmetrisch voor de schuur geplaatst. Voorhuis met nokschoorsteen en schuur voorzien van rieten kap. Architectuur geïnspireerd op boerderijbouw in de jaren '20. Beeldbepalend gelegen aan de Hooiweg, de doorgaande weg tussen Boerakker en Noordwijk, in het streekje Lucaswolde.			

	Hooiweg	32	Lucaswolde
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	1		
 kop-romp boerderij, gebouwd in 1913. Voorzien van krimpen en voorhuis met nokschoorsteen. Streekeigen boerderijtype. Met stookhut op het erf. Gelegen aan een gedempte wijk en een pad tussen de Hooiweg en de Polderweg, in het streekje Lucaswolde.			

	De Petten	6	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	1		
 Boerderij van het krimpentype gebouwd in circa 1915. Voorzien van sprongsgewijze versmalling richting de voorgevel. Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant, o.a. voorzien van asymmetrische indeling van de voorgevel. Gelgen aan laan De Petten, achter het lint van Marum. Vrijstaande bijgebouwen op het erf zijn van later datum en vallen buiten de aanduiding.			

	Haarsterweg	29	Marum
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij Zonnehoeve. Boerderij van het stelp type, gebouwd in 1911. Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant met enige invloeden van vernieuwingsstijl, zoals de decoratie met gestucte banden en aanzet- en sluitstenen. Beeldbepalend gelegen aan de Haarsterweg, nabij de kruising met de Postdijk. De aangebouwde bijschuur is van ondergeschikt belang.			

	Haarsterweg	54	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Stelpboerderij gebouwd in 1935. Grotendeels opgetrokken in rode kalkzandsteen met elementen in witte kalkzandsteen. Voorhuis voorzien van kenmerkende rode pannen, nokschoorsteen en dakopbouw. Beeldbepalend gelegen op ruim erf. Ensemble met naastgelegen boerderijen welke van een vergelijkbaar type zijn. Met dwars aangebouwde bijschuur.			

	Kloosterweg	1	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Stelpboerderij Nieuw Trimunt, gebouwd in 1914. Voorzien van decoratief metselwerk in verschillende kleuren. Voorhuis o.a. voorzien van nokschoorsteen en erker. Beeldbepalend gelegen op de kruising van de Kloosterweg en de Postdijk.			

	Kruisweg	115	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	1	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij. Voorhuis voorzien van topgevel en nokschoorsteen. Met aangebouwde kleinere bijschuur en kapschuur. Schuur voorzien van uilenborden. Beeldbepalend gelegen aan de zuidzijde van het lint tussen Marum en Nuis. Gelegen op ruim erf met bruggetje aan de voorzijde.			

	Haarsterweg	49	Marum
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd in 1924. Voorhuis met kenmerkende erkeruitbouw met kap en balkon. Met aangebouwde bijschuur. Beeldbepalend gelegen aan de weg tussen Marum en Frieschepalen, in het streekje De Haar.			

	Hamrik	11	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij met stookhut, gebouwd in 1926. Schuur voorzien van rieten kap. Streekeigen type met relatief klein voorhuis. Beeldbepalend gelegen op ruim erf in het streekje Hamrik. Met vrijstaand stookhut. De dwars aangebouwde bijschuur is in een latere fase gewijzigd.			

	Kruisweg	75	Marum
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	1
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Dwarshuisboerderij met stookhut. Voorhuis uitgevoerd als dwarshuis, gebouwd in circa 1870, en is dwars en asymmetrisch voor de schuur geplaatst. Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant. Voorhuis voorzien van nokschoorstenen. Beeldbepalend gelegen in het lint aan de Kruisweg in Marum.			

	Lindsterlaan	41	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type. Met stookhok en dwars aangebouwde bijschuur. Symmetrisch opgezette voorgevel met entree in portiek. Uitgevoerd in ambachtelijk-traditionele trant. Beeldbepalend gelegen aan de Lindsterlaan, welke Marum verbind met Jonkersvaart. Vrijstaande bijgebouwen op het erf vallen buiten de aanduiding.			

	Malijksepad	13	Marum
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het Oldambtster type, gebouwd in 1910. Met stookhut. Voorhuis voorzien van kenmerkende gestucte banden, gedecoreerde kroonlijst en nokschoorsteen. Beeldbepalend gelegen nabij de Holtrops- of Pierswijk richting Jonkersvaart.			

	Leidijk	4	Noordwijk
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij met stookhut, gebouwd in 1938. Boerderij van het stelp type uitgevoerd in Interbellumarchitectuur. Met plint van donkerder baksteen. Voorhuis voorzien van nokschoorsteen. Beeldbepalende vrijstaande ligging op ruim erf aan de zuidzijde van de Leidijk. Dwars aangebouwde schuur is van ondergeschikt belang.			

	Nieuweweg	19	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Boerderij van het stelp type, gebouwd in 1925. Uitgevoerd in zorgvuldige Interbellumarchitectuur, o.a. met bredere goten, plm van donker baksteen. Symmetrisch ingedeelde voorgevel met entree in portiek. Beeldbepalend gelegen op ruim erf aan de zuidzijde van het lint tussen Nuis en Marum. Vrijstaande schuur op het erf is van later datum en valt buiten de aanduiding.			

	Carolieweg	27	Niebert
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	2		
 Kop-romp boerderij gebouwd rond 1920. Voorhuis voorzien van nokschoorsteen, schuur met uileborden. Uitgevoerd in zorgvuldige Interbellumarchitectuur. Relatief gaaf voorbeeld van een streekeigen kop-romp boerderij. Beeldbepalend gelegen bij de kruising van de Carolieweg en de Halbe Wiersemaweg.			

	Lietsweg	6	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	1	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	1		
 Kop-romp boerderij gebouwd rond 1950. Met evenwijdig gelegen schuur. Relatief klein voorhuis met hogere schuur. Schuren voorzien van rieten kappen. Gelegen aan de Lietsweg, een laan bereikbaar vanaf de doorgaande weg in Nuis.			

	Nieuweweg	34	Nuis
Cultuurhistorische waarde:	2	Authenticiteit:	2
Architectuurhistorische waarde:	2	Zeldzaamheid:	2
Stedenbouwkundige/ensemble waarde:	3		
 Woonhuis met schuur. In oorsprong gebouwd voor 1812. Betreft voormalige bakkerij en café (als zodanig in 1912 verbouwd) Is tevens in gebruik geweest als fouragehandel en melkveehouderij. Gepleisterd voorhuis met kenmerkende dakkapel en nokschoorstenen. Schuur met baanderdeuren aan de straatzijde. Zeer beeldbepalend gelegen in het lint tussen Nuis en Marum, nabij de kruising met de Zuiderhoeksweg. Het achterste, ongepleisterde deel van het voorhuis is van latere datum en valt buiten de karakteristieke aanduiding.			

6. Verklarende woordenlijst

Stijlaanduidingen en –perioden

Ambachtelijk-traditionele trant: sobere, streekeigen bouwtrant die niet aan een bepaalde stijl of periode is gebonden.

Chaletstijl: op traditionele, Zwitserse architectuur geïnspireerde bouwstijl uit omstreeks 1880-1920 gekenmerkt door onder meer decoratieve windveren en sierspanen.

Expressionisme: in Amsterdam ontwikkelde, expressionistische bouwstijl (Amsterdamse School); in het Noorden versoberd toegepast, nadruk op kloeke vormen, decoratief baksteenmetselwerk (ca.1910-1930).

Eclectische stijl: verzamelnaam voor bouwstijl(en) met gemengde toepassing van diverse historische stijlmotieven ('neostijlen'), zoals neoclassicisme en neorenaissance.

Interbellumarchitectuur: verzamelnaam voor architectuur uit de periode tussen Wereldoorlog I en II, met kloeke volumes in sobere baksteenbouw en markante kapvormen, vaak met overstek (ca. 1915-1940).

Vernieuwingsstijl: verzamelnaam voor gemengde bouwtrant die de overgang vormt van de eclectische stijl naar de moderne, minder aan historische motieven gebonden architectuur.

Wederopbouwarchitectuur: bouwwijze uit de Wederopbouwperiode (1945-1965), vaak uitgevoerd in sobere architectuur verwant aan de Delftse School en/of meer functionalistische architectuur.

Bouwtermen

Krimpentype: woningtype (vaak arbeiderswoning) waarbij het huis in de richting van de voorgevel sprongsgewijs versmalt (zogenoeten krimpen)

Omlopend schilddak: dak gevormd door twee driehoekige schilden aan de smalle, en twee trapeziumvormige schilden aan de lange zijde.

Topgevel: gevel aan de korte zijde van een gebouw; de gevellijn volgt min of meer het driehoekige dak.

Wolfseind: afgeschuinde kant aan de korte zijde van een dak.

7. Bronnenlijst

Literatuur

- J.T. Possel, M. van der Werf, J.B. Wolters, *Monumenten Inventarisatie Project; Gemeentebeschrijving Marum regio Westerkwartier*.
- Ronald Stenvert, e.a. *Monumenten in Nederland, Groningen*, Zwolle 1998
- P. de Vries, *Het huisje op de begraafplaats, Lijkenhuisjes in Groningen*, Bedum 2007

Websites

- www.beeldbankgroningen.nl
- www.hisgis.nl/hisgis/gewesten/groningen/groningen
- www.topotijdreis.nl